

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15 hp
HT 2023
Fakulteten för lärarutbildningar

Att främja socialt lärande i fritidshemmet

Lärares didaktiska val i arbetet med socialt lärande

Terese Berntsson & Hampus Gnatt

Författare

Terese Berntsson & Hampus Gnatt

Titel

Att främja socialt lärande i fritidshemmet - Lärares didaktiska val i arbetet med socialt lärande.

Engelsk titel

Promoting social learning in school age educare centers – Teachers' didactic choices in the social learning process

Handledare

Lina Hellberg

Bedömande lärare

Marie Fridberg

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

”Att främja socialt lärande i fritidshemmet” är en kvalitativ studie där semistrukturerade gruppintervjuer med tre olika grupper av lärare i fritidshem har genomförts. Syftet med studien är att undersöka hur lärare i fritidshem upplever att de arbetar för att främja det sociala lärandet på fritidshemmet. Forskningsfrågan som ligger till grund för genomförandet är: Vilka didaktiska val anser lärare i fritidshem att de gör för att främja det sociala lärandet i fritidshemsverksamheten? Studien utgår ifrån didaktisk teori och de tre grundläggande didaktiska frågorna: *vad*, *hur* och *varför*? har använts för att analysera empirin. Därigenom redovisas resultatet genom att utgå ifrån dessa tre frågor. Resultatet pekar på att socialt lärande är lärandet som sker i grupp och lärandet av förmågor kopplat till social kompetens. Socialt lärande är enligt resultatet ett verktyg som kan användas i relationsarbete på olika sätt. Genom klokt byggda lärmiljöer och skickliga lärare som arbetar tydligt fritidshemspedagogiskt går det att se framgångsfaktorer i arbetet med socialt lärande. Lärarna arbetar på det viset för att underlätta för barnens lärande och i ett samhällsperspektiv för att skapa goda samhällsmedborgare till nutid och framtid.

Ämnesord

Fritidshemmet, socialt lärande, didaktik, didaktiska frågor, sociala relationer

Author

Terese Berntsson & Hampus Gnatt

Title

Promoting social learning in school age educare centers – Teachers' didactic choices in the social learning process

Supervisor

Lina Hellberg

Assessing teacher

Marie Fridberg

Examiner

Sara Lenninger

Abstract

“Promoting social learning in school age educare centers” is a qualitative study where semi-structured group discussions with teachers in school age educare centers have been conducted. The purpose of the study is to investigate how teachers in school age educare centers experience that they work to promote social learning in the centers. The research question that forms the basis for the study is: Which didactic choices do teachers in school age educare centers consider that they make to promote social learning? The study is based on didactic theory and the three didactic questions: *what*, *how* and *why*? are used to analyze the empirical data. Thereby, the results are presented by starting from the same basic questions of didactics. The results show that social learning is learning that takes place in groups, and the learning of abilities linked to social competence. Social learning is also a tool that can be used in relationship work in various ways. Through wisely constructed learning environments and skilled teachers who work clearly with educare center pedagogy, it is possible to see success factors in the work with social learning. The teachers work in this way to facilitate the children's learning and in a societal perspective to create good citizens for the present and the future.

Keywords

School age educare centers, social learning, didactic, didactic questions, social relationships

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och forskningsfråga	6
2. Forskningsöversikt	7
2.1 Didaktik.....	7
2.2 Socialt lärande	8
2.2.1 Förmågor kopplat mot socialt lärande	9
2.2.2 Barns relationer	9
2.3 Fritidshemmets verksamhet	10
3. Teoretiskt perspektiv	12
3.1 Didaktisk teori.....	12
3.1.1 De didaktiska frågorna vad, hur och varför?	13
4. Metod och analys	14
4.1 Insamlingsmetod	14
4.2 Urval.....	15
4.3 Genomförande av insamling	15
4.4 Bearbetning och analys	16
4.4.1 Analytiskt tillvägagångssätt	17
4.5 Etiska överväganden	17
4.5.1 Studiens tillförlitlighet.....	18
5. Resultatredovisning	19
5.1 Vad är socialt lärande i fritidshemmet?	19
5.2 Hur går det att arbeta med socialt lärande i fritidshemmet?	20
5.3 Varför arbetar lärarna med socialt lärande på det viset?	23
5.4 Sammanfattning av resultat.....	25
6. Diskussion	26
6.1 Metoddiskussion	28
6.2 Slutsats	29
7. Referenslista	30
8. Bilagor	32
Bilaga 1 Missivbrev	32
Bilaga 2 Samtyckesblankett	34
Bilaga 3 Intervjuguide.....	35

1. Inledning

I fritidshemmets kärna finns det grupporienterat lärandet, det lärande som barn befäster i olika konstellationer med andra barn. På liknande sätt talar Jonsson (2021) då hon lyfter fram hur fritidshemmets uppdrag tydligt visar att grupporienterat lärande är av stor väsentlighet inom verksamheten. Lago och Elvstrand (2019) är inne på samma spår när de fastslår att det sociala uppdraget tar stor plats som fokusområde, både inom fritidshemmets verksamhet och den forskning som bedrivits kring den. Genom att underlätta och skapa rätt förutsättningar för barn att lära sig på olika sätt i sociala kontexter, kan lärare i fritidshemmet skapa möjligheter för socialt lärande i verksamheten. Undervisning inom fritidshemmet är påverkad av de olika didaktiska val som läraren gör, att medvetet styra undervisningen mot ett visst håll med olika medel ingår därför i en lärares vardag. Lärare i fritidshem bör göra välgrundade didaktiska val som medvetet öppnar upp för större möjligheter till socialt lärande i verksamheten.

Olika forskare (Boström et al., 2022, Elvstrand & Lago, 2019) lyfter hur socialt lärande och sociala relationer är några av de innehåll som beforskats mest inom fritidshemmet, det är en tydlig indikation på hur högt ämnena värdesätts av några av dem som brinner för fritidshemmets verksamhet. Boström et al. (2022) beskriver hur fritidshemmets didaktik är långt ifrån lika beforskad som didaktiken inom förskolan och den obligatoriska skolan. Vidare framställer de hur fritidshemmet med sin speciella pedagogik även kräver en speciell didaktik, de beskriver att den didaktiken inte forskats och beprövats tillräckligt i verksamheten.

Utifrån ovan beskrivet är det relevant att undersöka hur lärare i fritidshemmet aktivt undervisar för att främja socialt lärande. Att barnen på fritidshemmet får än större möjligheter att lära sig genom socialt lärande och på så sätt undervisas på bästa möjliga vis i det fritidshemspedagogiska området är en av ingångarna till studiens genomförande.

En studie kopplad till fritidshemmets didaktik i relation till socialt lärande och samspel för barn är därför något vi anser är viktigt att genomföra. Denna studie kan förhoppningsvis bidra till att driva den fritidshemspedagogiska didaktiken vidare. Den som vet bäst vilka didaktiska val läraren gör är läraren själv. Att därför gå direkt till källan för att fråga lärare i fritidshem på vilka olika sätt socialt lärande kan främjas i verksamheten, samt vilka didaktiska val de gör i lärsituationer ses som en relevant och intressant undran.

1.1 Syfte och forskningsfråga

Syftet med studien är att undersöka hur lärare i fritidshem upplever att de arbetar för att främja det sociala lärandet på fritidshemmet. Mer specifikt syftar studien till att besvara följande forskningsfråga:

- Vilka didaktiska val anser lärare i fritidshem att de gör för att främja det sociala lärandet i fritidshemsverksamheten?

2. Forskningsöversikt

I följande avsnitt presenteras forskning som bedöms vara relevant i relation till studiens ämne, samt går att koppla till fritidshemmets verksamhet. Forskningen som först presenteras avser didaktik. Därefter forskning gällande socialt lärande och de förmågor som anses vara kopplade till socialt lärande samt barns relationer. Följt av forskning riktat mot fritidshemmets verksamhet.

2.1 Didaktik

Under 1980-talet kom didaktiken att diskuteras inom pedagogiken i Sverige, för att didaktiken skulle börja användas och fånga upp undervisningsproblem var det forskning och beprövning som behövdes (Bengtsson, 1997). Didaktik är en undervisningslära som handlar om behandling av undervisningens innehåll och frågor om val. Vad och hur är två av områdena inom didaktiken. Även varför är ett område inom didaktiken som bland annat relaterar till läroplansteoretiska förklaringar av läroplanens uppkomst, innehåll och styrning av undervisning (Bengtsson, 1997).

Bengtsson (1997) lyfter den vidare didaktiken som innefattar både hur- och vad-området, men även den snävare didaktiken som begränsar sig till vad-området. Det går att ta del av en annan definition av snäva och vidare didaktiken där den snäva beskrivs som innehållet i undervisningen medan den vidare didaktiken syftar till både innehåll, arbetssätt och hur det sociala arbetet är organiserat (Bengtsson, 1997). Didaktiken är ett tämligen väletablerat begrepp inom undervisningsinstitutionerna i Sverige. Boström et al. (2022) påvisar att fritidshemmet är forskningsmässigt eftersatt och befäster dessutom resonemanget genom att betona hur fritidspedagogiken inte har ett definierat teoretiskt ramverk eller någon didaktisk teori knuten till ämnet. Vidare beskrivs hur pedagogerna i fritidshemmet inte ges förutsättningar eller har den förståelse som krävs för att använda didaktiken inom den specifika pedagogik som finns i verksamheten. Detta påvisar hur fortsatt forskning beträffande ämnet är av betydelse (Boström et al., 2022).

Att didaktiken i olika sammanhang begränsas till speciella problemområden ses inte som något fel, utan pekar snarare på att det är en nödvändighet för att forskning ska kunna bedrivas (Bengtsson, 1997). Däremot kan det enkelt uppstå problem om alla områden inte behandlas på lika villkor men också relateras till en gemensam helhet. Bengtsson (1997) tolkar att didaktiken definieras utifrån sitt kunskapsområde eller territorium och inte någon specifik metod. Inom fritidshemmet förevisar Boström et al. (2022) hur didaktiken inte används inom undervisningen på ett kontinuerligt vis. I takt med att fritidshemmets krav på undervisning samt de förtydligande som gjorts gällande vad och hur barnen i fritidshemmets verksamhet bör lära sig, ökar behovet av tydlig didaktik för alla undervisande pedagoger på fritidshemmet (Boström et al., 2022).

2.2 Socialt lärande

Jonsson (2018) framställer hur fritidshemmets verksamhet är en plats där lärande och undervisning i grupp är av betydelse för hur barnen som befinner sig i gruppen, både individuellt och tillsammans utvecklas. Lago och Elvstrand (2019) lyfter fram att fritidshemmet kan ses som en viktig plats för barns olika sociala skeenden. Det stärks genom framställandet av hur fritidshemmet i större utsträckning än annan pedagogisk verksamhet ska utgå ifrån grupporienterade och relationsbaserade aktiviteter. Socialt lärande definieras av Jonsson (2018) som de lärandeprocesser som sker när olika personer befinner sig i närheten av varandra. Däremot framställer Jonsson (2021) också att socialt lärande går att se som inläring av kompetenser och förmågor som ses gynnsamma i sociala sammanhang. Definitionen av socialt lärande är därför olika beroende på vem som gör den, detta beskriver Pálsdóttir (2014) då hon pekar på att den ser olika ut mellan olika pedagoger. Hon betonar ändå hur de som intervjuades i hennes studie påvisade vikten av att barnen befann sig i en fungerande grupp för att socialt lärande skulle ske. Vidare lyfts att barnen i gruppen ökar sina sociala förmågor genom att befinna sig i och interagera med gruppen. Även Dahl (2011) fastslår att lärande förstärks i sociala kontexter, hon visar på hur lärande sker i många olika steg beroende på i vilket sammanhang den sociala kontexten är. Det är av vikt hur eleverna för sig i sina kamratkonstellationer i förhållande till vad de lär sig.

Johansson och Ljusberg (2004) visar att lärande i fritidshemmets verksamhet är beroende av sociala kontexter, de beskriver fritidshemmets lärandemiljö som socialt lärande och drar sedan raka linjer åt verksamhetens informella lärsituationer.

Jonsson och Lillkvist (2019) skildrar socialt lärande som en sammanslutning av de båda teserna, socialt lärande är enligt dem det lärande som sker i grupp. Det lärandet är i sin tur baserat på att barnen i gruppen förstår och förbättrar vissa grundläggande socialt baserade färdigheter. De belyser vikten av lärarstöd inom det sociala lärandet, när de ser till hur barnen är i behov av guidning i form av exempelvis välriktad feedback för att socialt lärande ska optimeras.

2.2.1 Förmågor kopplat mot socialt lärande

I sitt arbete hade Jonsson (2018) för avsikt att undersöka vilka kunskaper och förmågor hos barnen som pedagogerna kunde se som framgångsfaktorer i det sociala lärandet. Dessutom önskade hon ta reda på vad som ansågs viktigt av pedagogerna i arbetet med socialt lärande. Hon lyfter i sitt resultat fram fyra tematiska delar av framgångsfaktorer kopplat mot socialt lärande, de olika delarna är trygghet, empati, kommunikation och ansvar. Jonsson (2021) framhäver i sin kompletterande studie hur barnens olika förmågor är av betydelse i arbetet med socialt lärande. Hon framställer hur de förmågor som går att kopplas mot kommunikation, empati, interaktion och relationella aspekter ses som betydelsefulla i socialt lärande. Det går att dra paralleller mot det som Dahl (2011) visar genom att sätta stor betydelse vid barnens relationer i förhållande till hur de lär sig i sociala kontexter. Hon påvisar att barnens olika sociala indelningar påverkar både hur och vad de lär sig i undervisningen. På så vis går det att koppla samman det med hur Jonsson (2021) beskriver att sociala förmågor som underlättar kamratrelationer också underlättar vid socialt lärande.

2.2.2 Barns relationer

Johansson och Ljusberg (2004) hävdar att kamratrelationer är av stor betydelse för barnen i fritidshemmet. Eftersom verksamheten utgår från elevernas initiativ och delaktighet poängterar de även hur relationerna mellan barnen påverkar och utgör

en grund i lärandet på fritidshemmet. Lager (2018) beskriver hur undervisning i fritidshemmet utifrån hennes resultat ska leda fram till lärande angående relationella förmågor. Hon poängterar hur barnens utvecklande av sociala förmågor behandlas av lärare i fritidshem när de planerar sin undervisning. I sitt resultat framhäver Lager (2018) hur de undervisningar som ska möjliggöra barnens relationsarbete ter sig olika i fokus om barnen eller lärarna tillfrågas. Lärarna i studien verkade framhålla hur undervisningen skulle möjliggöra att relationer skapades, medan barnen mer tydligt ville bevara samt fördjupa de relationer som de redan hade mellan varandra. Fritidshemmets vikt vid skapandet och bevarandet av relationer mellan barn är något som Lago och Elvstrand (2019) betonar då de beskriver hur relationsarbetet kan ses som centralt i fritidshemmets verksamhet. Vidare lyfter de hur känslan av tillhörighet är viktig för barn som befinner sig i fritidshemmets verksamhet samt beskriver hur arbetet med sociala relationer och sociala förmågor är tydligt framskrivet som en betydande del av uppdraget. Dessutom lyfter både lärare i fritidshem och barnen på fritidshemmet att de värdesätter relationsarbetet i verksamheten (Lago & Elvstrand, 2019).

Dahl (2011) framställer sociala relationer för barn som en form av allianser, där alliansbildningarna är något som sker i barns relationer. Barnen använder sig av allianser för att skapa en tillhörighet och där betoningen ligger vid hur grupper formeras i bland annat förhållande till andra grupper. En förutsättning för alliansbildning är gemensamma intresse, genom barnens liknande intressen kan de skapa allianser med varandra. Dahl beskriver även att det kan vara alliansen som styr deras intressen, alliansen kan både vara av beständig och flyktig karaktär (Dahl, 2011).

2.3 Fritidshemmets verksamhet

Fritidshemmet har beskrivits på många olika sätt men flera forskare landar i att det är en plats för relationer (Elvstrand & Lago, 2019, Dahl, 2014, Boström et al., 2022, Persson, 2008). Dahl (2014) beskriver verksamheten som en plats där barns relationer arbetas med centralt och kontinuerligt, samt lyfter hon relationer som en självklar del av lärandet i fritidshemmet. Dahl (2011) uttrycker hur fritidshemmets verksamhet ska fungera som ett komplement till skolan. Utförandet bör syfta mot

att erbjuda barnen en meningsfull fritid, där aktiviteterna grundas på stimulans och utveckling sammanslutet tillsammans med barnens behov och erfarenheter. Jonsson och Lillkvist (2019) påvisar i stort sett samma sak men betonar än mer hur socialt lärande är det som ligger i fokus för fritidshemsverksamheten, samtidigt som de vid upprepade tillfällen markerar de grupporienterade aktiviteterna och lärprocesserna i framkanten av fritidshemmet. Jonsson (2021) framhäver socialt lärande inom verksamheten men hon understryker att det i fritidshemmets uppdrag ingår att stödja barns utveckling genom varierad undervisning, där omsorg och lärande sammanfogas och skapar en helhet. Vikten av omsorgsuppdraget stämmer Persson (2008) in i då han beskriver hur fritidshemmets verksamhet ska präglas av föreningen mellan pedagogik och omsorg. Han poängterar att fritidshemmet likt förskolan bedriver sin undervisning med barnens erfarenheter och behov i första rummet, samtidigt som lek och lärande genomsyrar verksamheten. Persson lyfter fram hur fritidshemmet utifrån dessa förutbestämda styrningar är en plats där lärande sker i stunden. Han framför hur lärandet i verksamheten ofta utgår ifrån situationsanpassat innehåll snarare än ett förutbestämt sådant. Dessutom framställs hur fritidshemmets lärande oftast riktas mot ett socialt innehåll, där elevernas erfarenheter och intresse knyts an mot undervisningen (Persson, 2008).

3. Teoretiskt perspektiv

Denna studie analyseras och diskuteras utifrån didaktisk teori. Att beskriva fritidshemmet som en institution där undervisning bedrivs samt en plats där lärande är av högsta väsentlighet, bedöms didaktik som viktigt inom fritidshemmets verksamhet. Genom att dessutom begrunda hur socialt lärande sker i verksamheten med en didaktisk utgångspunkt kan undervisning i fritidshemmet med fritidshemspedagogiska metoder underlättas. Dessutom ökar möjligheten för undervisningen att ske på ett begrundat och väl förankrat vis mot uppdraget samt mot barns lärande. Här under kommer de didaktiska frågorna vad, hur och varför presenteras och förklaras. Det är dessa tre frågor som ligger till grund för den teoretiska utgångspunkt som denna studie tar samt på vilket sätt empirin kommer att analyseras.

3.1 Didaktisk teori

Didaktik beskrivs av Wickman et al. (2018) som läraryrkets professionsvetenskap, alltså ett förtydligande kring vad lärare kan. Syftet med didaktiken är att den ska mynna ut i en beskrivning av vad lärare gör och kan stöta på i sin profession eller ett sätt att förevisa hur undervisning fungerar. Både Bengtsson (1997) och Wickman et al. (2018) lyfter de didaktiska frågorna som modell för undervisning. Vad ska barnen lära sig, hur ska de lära sig det och varför ska de lära sig det, är de tre centrala didaktiska frågorna (Wickman et al., 2018). Genom att läraren i planeringen, genomförandet och utvärderingen av undervisningen besvarar dessa frågor, så ges barnen rationellt och vetenskapligt förankrade grunder för de val och de metoder läraren gör i sin undervisning. Bengtsson (1997) berättar om samma frågeställningar inom det som han beskriver som den vidare didaktiken, inom den ges både frågan om vad som ska läras och hur det ska läras plats.

Didaktiska modeller kan användas av bland annat forskare för att analysera insamlat material, de ska även underlätta för att designa eller analysera undervisning. Genom att använda didaktiska modeller påvisar Wickman et al. (2018) att de som använder modellerna blir experter inom området som kretsar kring undervisning och de didaktiska val som görs inom den. Didaktiska modeller

ska grundas på forskning kring undervisning och den dokumentation som finns angående relationerna mellan läraren, barnen som ska lära sig, innehållet i undervisningen och dess betydelse för barnen i fråga. Modellerna som skapas ska i sin tur vara användbara för forskare eller analytiker i analyseringen, utvärderingen och genomförandet av undervisningssituationer. Trots detta betonas att didaktiska modeller inte förelägger undervisning utan snarare fungerar som ett hjälpmedel i argumentationen för de didaktiska val som gjorts (Wickman et al. 2018).

3.1.1 De didaktiska frågorna vad, hur och varför?

För att besvara frågan vad som ska läras, eller vilket innehåll undervisningen ska behandla, kräver det att läraren har en tydlig bild av barnens kunskapsluckor och styrdokumentens anvisningar. Bengtsson (1997) beskriver hur vad-frågan besvaras genom att innefatta både övergripande mål och ämnesinnehåll i stort, samt den enskilda lektionens innehåll och mål. För att sedan kunna besvara hur barnen ska få möjlighet att lära sig det innehåll läraren bestämt i vad-området, beskriver Wickman et al. (2018) att läraren måste ha en specifik grupp i åtanke för att på så vis planera den bästa metod för att genomföra undervisningen. Hur blir därför viktig i förhållande till den grupp barn som ska lära sig innehållet, på så vis kräver de att läraren i fråga har god kännedom om barnens nuvarande kunskapsnivå och på vilket sätt de bäst kan förskansa sig innehållet. Frågeställningen kring varför bör innefattas i de andra två frågorna. Genom att kontinuerligt besvara samtliga frågor sammanslutna med varandra, framställs det som bör ligga till grund för undervisningen. Wickman et al. (2018) beskriver hur frågan varför, är frågan som när den är besvarad ger substans och vetenskaplig grund åt innehållet och metoderna i undervisningen.

4. Metod och analys

I detta avsnitt kommer studiens metod och tillvägagångssättet av analysen presenteras. Först kommer studiens insamlingsmetod att beskrivas, vilket är semistrukturerade gruppintervjuer med en kvalitativ insats. Därefter går det att läsa om vilket urval som gjorts för studien, sedan beskrivs hur genomförandet av insamlingen har gått till. Vidare förevisas hur bearbetningen av det insamlade materialet och analysen har genomförts och därefter tydliggörs de etiska överväganden som gjorts i förhållande till studien. Slutligen påvisas och motiveras studiens tillförlitlighet.

4.1 Insamlingsmetod

För denna studie har semistrukturerade gruppintervjuer med en kvalitativ ansats valts, vilket enligt Denscombe (2018) syftar till att intervjuerna sker med förberedda frågor inom det valda ämnet. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) påvisar hur intervjuaren vid kvalitativa intervjuer ges valmöjlighet genom att till exempel justera i vilken ordningsföljd frågorna ställs men också i utformningen av frågorna, då de kan anpassas efter situation och föregående svar. Att använda sig av semistrukturerade intervjuer passar väl med syftet för denna studie, då det formulerats för att infånga hur lärarna själva upplever att de arbetar med ämnet. Det gör att det krävs utrymme för dem att utveckla och diskutera sina argument, samtidigt som de hela tiden ska blicka tillbaka åt det valda ämnet. Att använda en kvalitativ ansats genererar enligt Ahrne och Svensson (2015) att analysen av intervjuaren ger en tydligare bild av vad de intervjuade verkligen anser i förhållande till ämnet.

Det finns vissa egenskaper gällande gruppintervjuer som skiljer sig från andra typer av intervjuer, sammankomst är en av dem. Genom intervjuer i grupper får lärarna svara tillsammans vilka didaktiska val de gör för att främja socialt lärande. Då samtliga lärare som ska intervjuas arbetar i fritidshem kan de ha liknande kännedom kring ämnet, och genom att de intervjuas i grupp kan de ta hjälp av varandra för att nå fram till ett så bra svar som möjligt. När intervjuerna genomförs beskriver Denscombe (2018) att det är forskarens uppgift att underlätta

interaktionen i gruppen, snarare än att leda diskussionen. För att få fram svar på forskningsfrågan läggs det vikt på interaktion inom gruppen men också gruppdynamiken. Genom att använda gruppintervjuer som metod uppmuntras lärarna att diskutera kring samma ämne, vilket i sin tur kan skapa en större förståelse hos forskarna gällande lärarnas resonemang bakom de synpunkter och åsikter som de uttrycker. Detta ska förhoppningsvis underlätta för forskarna vid analysen av lärarnas resonemang samt när de ska utforska de faktorer som kan tänkas påvisa varför lärarna har de åsikter och visar på de uppfattningar som de gör (Denscombe, 2018).

4.2 Urval

Då studien i stora drag ska bygga på att de som intervjuas har kunskaper om och arbetar i fritidshemmet, har ett subjektivt urval genomförts. Subjektivt urval avser att de personer som väljs till studien handplockas på grund av sin specifika kompetens kopplat till studiens innehåll (Denscombe, 2018).

I detta fall är det lärare i fritidshem som har intervjuats, då deras kompetens går att koppla direkt mot studiens ämne. Tre gruppintervjuer av arbetslag genomfördes på tre olika skolor, i två av intervjuerna deltog tre lärare i fritidshem och i den tredje deltog fem lärare i fritidshem. Gruppintervjuer har enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) påträffats som väldigt användbart vid intervjuer där meningen är att ta reda på vad de intervjuade tycker angående ett visst ämne och varför de tycker på detta vis. På så sätt anses det passa väl in med syftet och forskningsfrågan som ligger till grund för denna studie.

4.3 Genomförande av insamling

Först kontaktades och tillfrågades rektor för de tre arbetslag som deltagit i studien, sedan kontaktades de deltagande lärarna i fritidshem via mejl. I mejlet förklarades kort syftet med studien samt vad för intervjuer som avsågs genomföras. Sedan bestämdes datum och tid för intervjun, det gick att boka datum som passade informanterna efter några mejl. Informanterna fick vara dem som styrde datum då det ansågs som ett rimligt förfarande. Missivbrev (bilaga 1) och samtyckesblankett (bilaga 2) skickades därefter ut till samtliga deltagande

arbetslag. I missivbrevet beskrevs kort studiens syfte samt de forskningsetiska principerna som studien vilar på. De forskningsetiska principerna redovisas i avsnittet etiska överväganden. Denscombe (2018) beskriver att när intervjuer genomförs är det en fördel om deltagarna känner sig trygga. Vilket bedömdes som mer sannolikt på deras egen arbetsplats, därför genomfördes samtliga intervjuer på den skola där de respektive arbetslagen arbetar.

Den intervjuande forskaren åkte ut till de berörda skolorna, satt ner med informanterna och förklarade de etiska principerna samt hur intervjun skulle genomföras. Även studiens syfte förklarades och samtalet inleddes med en generell beskrivning av studien. Forskaren beskrev hur inspelningen av intervjuerna skulle ske samt behandlingen av materialet. Därefter påbörjades intervjun, intervjufrågorna (Bilaga 3) användes som mall. Eftersom semistrukturerade intervjuer genomfördes kunde frågorna flyta in i vartannat, den intervjuande forskaren gavs således möjlighet att anpassa frågeställningen efter hand som deltagarna svarade. När informanterna gav svar på de efterföljande frågorna, valde forskaren att formulera om den nästkommande frågan så att en fördjupning snarare än en upprepning av svaret kunde ske. Frågorna är framställda på ett sådant sätt så de ska ge svar på forskningsfrågan samt hålla sig inom syftet med studien. Därför ska de gå att rikta mot didaktik och socialt lärande då det ses som de centrala begreppen för denna studie. Informanterna fick enligt insamlingsmetoden möjlighet att svara utförligt på frågorna, dessutom kunde de tack vare gruppintervjuer diskutera och ta hjälp av varandra i svaren. Efter genomförda och inspelade intervjuer skickades inspelningarna till den andra forskaren som lyssnade på intervjuerna och transkriberade dem.

4.4 Bearbetning och analys

Här nedan beskrivs hur analyseringen av empirin har genomförts. De tre grundläggande didaktiska frågorna vad, hur och varför som beskrivits vid tidigare avsnitt har legat till grund både för själva analyseringen och för tematisering av allt insamlat material.

4.4.1 Analytiskt tillvägagångssätt

Under insamlingen av empiri, riktades fokus mot att ringa in de tre grundläggande frågorna i didaktisk teori, vad, hur och varför. Svaren som informanterna gav skulle alltså gå att sätta in under vad, hur och varför socialt lärande sker och främjas på fritidshemmet. När intervjuerna var avklarade transkriberades den insamlade empirin för att som Denscombe (2018) beskriver skapa ett mer tillgängligt analyseringsmaterial. Genom transkribering ges större möjlighet att komma i nära kontakt med det insamlade materialet och transkriberingen genomfördes genom att lyssna på den inspelade intervjun och sedan skriva av det som sades i ett dokument på datorn. Därefter påbörjades själva analysen.

Analysen genomfördes genom att tematisera empirin utifrån de tre didaktiska frågorna, vad anser de intervjuade lärarna att socialt lärande är i fritidshemmet? Hur anser lärarna att de jobbar med socialt lärande i sin verksamhet och varför arbetar de med socialt lärande på det viset? Empirin kategoriserades in under passande rubrik för att på så vis se gemensamma nämnare samt olikheter mellan de olika informanterna och deras svar. Analysen av materialet började med att noggrant läsa de transkriberade intervjuerna och samtidigt passa ihop svaren med rubriksättningen. Forskarna läste först igenom transkriberingen var för sig, diskuterade sedan vad som passade in under de olika kategorierna och informanternas svar placerades därefter in. Dessutom plockades utvalda citat fram, som på grund av sin träffsäkerhet tydligt sammanfattade informanternas reflektioner och uppfattningar. Dessa citat lyftes sedan ut för att skrivas in under rubrikerna. Slutligen började ett resultat att ta form, forskarna kunde med hjälp av sin kategorisering finna de saker som informanterna höll gemensamt samt där de betonade olika delar. När samtliga intervjuer noggrant gått igenom och all insamlad empiri placerats in under lämplig rubrik skrevs resultatet fram.

4.5 Etiska överväganden

Informationen från lärarna som intervjuades i denna studie har behandlats konfidentiellt. Insamlingen av data till studien följer nationell lagstiftning samt genomfördes på ett professionellt, objektiva och fördomsfritt sätt (Denscombe, 2018). Vetenskapsrådet (2017) lyfter fyra forskningsetiska principer:

informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet, dessa fyra principer förhåller sig arbetet till. Lärarna i studien informerades om studiens syfte samt att deltagandet var frivilligt vilket informationskravet avser. Även samtyckeskravet följs då samtyckesblankett överlämnades till informanterna innan genomförandet av studien, informanterna läste och skrev under denna blankett. I samtyckesblanketten framgick att studien var frivillig och kunde avbrytas när de ville. Det framgick även att deltagandet behandlas konfidentiellt, konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter och andra aspekter som kan koppla resultat till person och skola avidentifieras. Nyttjandekravet följs då det insamlade materialet endast används till studiens ändamål.

4.5.1 Studiens tillförlitlighet

Bryman (2018) lyfter två grundläggande kriterier för bedömning av en kvalitativ undersökning, dessa kriterier är tillförlitlighet och äkthet. Gällande tillförlitlighet tas fyra delkriterier upp vilka är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera. I detta avsnitt kommer denna studies tillförlitlighet att presenteras med hjälp av de kriterier som nämnts.

Studien har genomförts med de etiska överväganden som genomgått ovan samt har insamlingsgenomförandet och det analytiska tillvägagångssättet tydligt beskrivits i studien. Vidare är det redogjort för alla faser och motiverat för de olika val som gjorts i genomförandet av studien. Resultatet som framkommit genom analysarbetet är grundat i de tre fritidshem som intervjuats för studien. Det innebär att den uppmålade bilden inte nödvändigtvis kan ses som normen för fritidshem i stort, utan det är det resultat som framkommit i denna studie. Genom att svara upp för att de forskningsetiska principerna efterföljs i studien innebär det att forskaren säkerställer att studien utförts enligt reglerna som finns. Slutligen får de som deltagit i studien ta del av resultatet om de så önskar.

Med hjälp av de val av insamlingsmetod som genomförts i studien har deltagarna fått möjlighet att tydligt framställa sina åsikter och uppfattningar vid insamlingen av empiri.

5. Resultatredovisning

Under följande avsnitt kommer studiens resultat att redovisas. Informanternas svar har efter analys delats in under tre övergripande kategorier, vad är socialt lärande i fritidshemmet, hur går det att arbeta med socialt lärande i fritidshemmet och varför ska lärare arbeta med socialt lärande i fritidshemmet? Genom att kategorisera intervju svaren efter de tre grundläggande didaktiska frågorna bör det gå att få svar på den forskningsfråga som legat till grund för studien.

Redovisningen nedan kommer att presenteras enligt ovanstående ordning, sedan följer en sammanfattning. I analysen framträder ett antal centrala begrepp ur empirin, de olika begrepp som anses mest betydelsefulla för resultatet kommer att kursiveras.

5.1 Vad är socialt lärande i fritidshemmet?

Socialt lärande går att definiera på olika sätt vilket tydligt visats av deltagarna i denna studie. De lärare i fritidshem som intervjuats höll i många avseenden med varandra men i andra skildes deras uppfattningar åt. Att socialt lärande sker i fritidshemmet och regelbundet förekommer i verksamheten är alla överens om. De tillfrågade lärarna svarar att socialt lärande kretsar kring *relationer* och hur socialt lärande innebär att befinna sig i grupporienterade aktiviteter. Det kan enligt informanterna innebära både att träna på att avläsa sociala koder och *lösa konflikter*, eller att befinna sig vid sociala sammanhang där *lärande* samtidigt sker.

En av lärarna (1) benämnde det enligt följande:

”Träna dem i samspelet med varandra tänker jag först och främst, den gruppen som man har men också ja alltså i längre loppet så är det lite att de ska kunna fungera i samhället sen, att du ska kunna föra dig och förstå. Osynliga regler till exempel och lite sådana saker. Men mycket hur du ska vara mot varandra.”

Enligt denna formulering dras paralleller till förmågor som uppfattas viktiga i socialt samspel och andra sociala kontexter. Socialt lärande benämns här som den metod läraren har för att möjliggöra barnens utveckling av dessa förmågor och hur barnen är mot varandra. *Relationer* och socialt samspel betonas av flera lärare som

definitionen av socialt lärande. Några av lärarna lyfter fram lärandet mer, de framställer hur socialt lärande är när ett *lärande* sker i samspel med andra.

Exempelvis framställde en lärare (4) socialt lärande på följande vis:

”Lärande från varandra tänker jag, alltså i gruppens lärande mellan varandra men också vad vi lär ut tänker jag alltså som lärare i fritidshem. Vad lär man av varandra?”

Alla de intervjuade lärarna påvisar att socialt lärande sker i verksamheten med stor kontinuitet. Många av dem är inne på det spåret som lyfts fram ovan, då de betonar *lärandet* i socialt lärande. De definierar det bland annat som att lära av varandra (3, 4 & 5), eller att lära sig ett sammanhang (5 & 9). Många av lärarna lyfter även konflikter och *konflikthantering* som en del av arbetet med socialt lärande. De beskriver fritidshemmet som en plats där konflikter sker, där lärarna i samspel med barnen eller barnen själva ofta ställs inför behovet att lösa och hantera konflikter. Dessutom framställer de hur socialt lärande kan vara det sätt som *konflikthantering* tränas på.

I intervjun beskrev en lärare (9) det så här:

”Nej och sen just få lite verktyg, hur löser jag konflikterna, hur får jag vänner, är jag en god kamrat. Att man får dem där tipsen och trixen, dels att ta nytta av kamraterna och lära av dem men också att vi finns där som ett stöd. Vänta nu lite om du vill vara med i den här leken, hur ska vi göra? Du kan inte gå in och säga att du ska bestämma.”

Enligt ovanstående resonemang beskrivs socialt lärande som en *konflikthanteringsprocess* och ett verktyg för elever att träna sig i socialt samspel. Socialt lärande i fritidshemmet är enligt de intervjuade lärarna en förgrening av olika delar av fritidshemmets verksamhet, det innebär både att barnen får träna på socialt samspel och *konflikthantering* i verksamheten samtidigt som det kretsar kring när *lärande* sker med hjälp av ett socialt sammanhang.

5.2 Hur går det att arbeta med socialt lärande i fritidshemmet?

De intervjuade lärarna beskriver att socialt lärande är något som ligger tätt sammanslutet med fritidshemmets verksamhet. Genom att arbeta med olika delar

av undervisningen riktat mot socialt lärande, menar informanterna att arbetet framträder på ett tydligt sätt i de olika verksamheterna. De tillfrågade lärarna beskriver hur socialt lärande med fördel går att arbeta med i *åldersintegrerade undervisningsgrupper*. De lyfter olika *lärmiljöer* och hur dessa byggs upp som en del av framgångsfaktorerna, även lärarens närhet och engagemang tar plats i deras resonemang. *Lärarnas förmåga* att kommunicera och samverka med varandra kollegialt är även det en del av det som informanterna framställer. *Lärarens skicklighet* för att fånga elevernas intresse, använda deras delaktighet och inflytande i verksamheten är fortsatta delar som lyfts av informanterna i intervjuerna.

En lärare (3) beskrev deras arbete så här:

”Det är ett medvetet didaktiskt val du gör. Att vi har det lugna rummet, vad man får där sen kan skifta men du har ändå grunden ”det lugna rummet”. Men då introducerar man, då går kanske 8 stycken in ”aa vi ska sitta här inne nu och göra något” och det går jättebra, men då har ni ett ansvar, då kan ni hjälpas åt. Och sen har man bygghörna sen har man andra, alltså du gör ju det för du räcker inte till längre. Utan det gäller mer att titta på miljöerna vad dem kan utmana och vad dem kan erbjuda så och lära sig, så jobbar vi mer.”

Här framställs *miljöerna* som en tydlig framgångsfaktor i arbetet med socialt lärande. Genom att skapa platser i verksamheten där eleverna ges rätt förutsättningar att lära sig samtidigt som de befinner sig i sociala kontexter, gör att läraren skapar goda möjligheter för socialt lärande. Läraren (3) framställer hur barnen uppmanas att ta ansvar i att lära och hjälpa varandra i dessa *miljöer*, att barnen lär av varandra och stöttar läraren i det undervisande arbetet benämns av många olika lärare (2, 5, 7, 8 & 9) som en framgångsfaktor i arbetet. De lyfter på olika sätt hur barnen i fritidshemmets verksamhet ges möjligheterna åt att lära av varandra, och dra nytta av varandras kunskaper i arbetet med socialt lärande.

Bland annat beskrev en lärare (8) hur eleverna med hjälp av varandra och med hjälp av sådant som läraren vid andra tillfällen visat, kan lösa en konflikt utan att läraren finns på plats.

”Då finns vi inte riktigt överallt men jag tänker också att vi måste lära barnen att vi kan inte alltid vara någon vuxen bredvid dig som hjälper

dig, utan du måste också själv kunna lösa, gå och hämta någon eller ta hjälp av kompisarna. Nu blev vi ovänner om cykeln, hur är det nu vi ska göra? Vad brukar de säga? Jo, vi ska turas om, ja då gör vi ju det kanske.”

Kommunikation är en av de delar som lärarna benämner i arbetet, de tydliggör hur en välfungerande samverkan lärare emellan är en stor nyckel kopplat med socialt lärande för barnen. De förtydligar hur kommunikationen mellan barn, och kommunikationen mellan barn och vuxna även är av betydelse. I relation till samverkan och kommunikation beskriver de tillfrågade lärarna hur lärarnas närhet och engagemang i verksamheten har en bidragande faktor i arbetet med socialt lärande. De betonar vikten av att lärare befinner sig nära barnen i verksamheten för att stötta och finnas till hands när de tillfällen uppkommer som kräver vuxennärvaro. De poängterar hur läraren i sin närhet till barnen med sitt engagemang och sina yrkeskunskaper kan fungera som en god förebild för barnen i arbetet, samt skapa möjligheter för relationsskapande processer.

Närheten, engagemanget och den goda samverkan mellan lärarna betonas av en lärare (10) på följande sätt:

”Det känns ju som att det gemensamma förhållningssättet här är lite ett sätt att förbereda sig inför de informella situationerna och de informella lärandesituationer som uppstår. Att vi, det känns som att vi alla är enade på just det att man lyssnar in och man är öppen för deras önskemål och då lyssna in deras idéer och tankar. Att man är där som vuxen och har det samspelet med dem och hjälper dem. Och där känns det ju som att alla är väldigt samspelade och enade, att vi ska inte landa i att säga nej och att man ska vara öppen för även vad man själv tycker liksom, att saker och ting låter helt galet så kan man ändå lyssna in.”

Läraren är inne på framgångsfaktorer som är förgrenade med barnens delaktighet och inflytande. Flera av lärarna (1, 4, 8 & 11) lyfte olika resonemang där just delaktighet och barnens inflytande beskrivs som underlättande delar i arbetet med socialt lärande i fritidshemmet. De beskriver hur valen av de aktiviteter som de presenterar för barnen bör utgå ifrån deras behov och intresse, för att de på så vis ska kunna fånga in dem i det sociala lärandet. De lyfter hur de väljer aktiviteter med hjälp av deras relationer med barnen och därigenom kan skapa möjligheter

för att utmana dem, och hjälpa dem att finna nya erfarenheter i det sociala lärandet.

5.3 Varför arbetar lärarna med socialt lärande på det viset?

Informanterna i studien beskrev olika anledningar till att de arbetar med socialt lärande på just det sätt som framställts under ovanstående avsnitt. Lärarna lyfter olika resultat de har sett i verksamheten i relation till det arbete som bedrivits med socialt lärande. De lyfte utmaningar i arbetet och hur de gör för att arbeta runt dessa, samt diskuterades det på vilka olika sätt det kan vara möjligt att se resultatet ur allt ovanstående arbete. Lärarna beskriver bland annat hur socialt lärande kan vara en möjlighet för barnen att ta *hjälp av då lärarna inte är i närheten*. Lärarna poängterar hur de inte kan befinna sig vid alla olika aktiviteter samtidigt i verksamheten och att socialt lärande på så vis underlättar för barnens konflikthantering och övriga lärande. Informanterna redogör för hur *barnens framtida roll i samhället* kan påverkas av arbetet med socialt lärande, de framställer hur barnens *sociala kompetens gynnas* av arbetet med socialt lärande på fritidshemmet. Barnens lärande är en bidragande orsak till att lärarna arbetar med socialt lärande på det vis de gör, de beskriver hur *lärandet fördjupas* eller underlättas med hjälp av arbetet.

En av de intervjuade lärarna (2) beskriver en anledning till att arbetet med socialt lärande ser ut på detta vis:

”Det kanske inte bara är att de lär varandra, utan det är att de också lär hur alla funkar. Det kan ju vara en konfliktsituation där de lär sig hur de ska hantera ett visst bemötande, hur de ska hantera sina känslor och någon annans känslor. Och sånt sker ju hela tiden.”

Enligt läraren möjliggör verksamheten barnens användande av socialt lärande som ett verktyg i utvecklandet av förmågor kopplat till socialt samspel. Genom att de arbetar med socialt lärande på det vis som de gör, kan barnen ges större förutsättningar för att hantera exempelvis konflikter. Socialt lärande har enligt lärarna en betydelsefull roll i hur barngruppen de arbetar med tar sig generellt, att gruppen genom socialt lärande lär sig att fungera tillsammans. Informanterna

betonade vikten av att arbeta tydligt med socialt samspel inledningsvis med en grupp för att de sedan ska vara mer välfungerande.

Lärare (1) poängterar vikten av ett tydligt socialt lärande och aktiviteter som bygger gruppen tidigt genom att beskriva när de ser om deras arbete gett resultat:

”Då skulle jag säga att i alla fall hos oss för man kan slita mycket första terminen. Alla vi får ju nya barn, de hoppar ju runt på de olika årskurserna och så. Så då får man en ny barngrupp, en ny konstellation och första terminen så gäller det att jobba med dem. Det är de här som gäller, men man ska funka med varandra och ha allt det här som för att det ska bli bra. Och sen är det ju oftast att man kan liksom plocka dem där godbitarna sen termin två.”

Ett tydligt och tidigt arbete där socialt lärande tar stor plats kan enligt lärarna i studien underlätta för det framtida arbetet med gruppen. Det är inte ett arbete som alltid visar sitt resultat här och nu, utan snarare kan det enligt vissa lärare ta ett tag innan det går att se hur väl arbetet har slagit ut.

En annan av lärarna (7) är än mer framåtsyftande genom att lyfta hur det i ett framtida perspektiv går att se resultat genom arbetet med socialt lärande på följande sätt:

”Nej den är jättesvår, vi brukar säga det att vi ser det om 30 år när de kommer tillbaka och säger ”ååh vad det var trevligt att gå här på fritids”. Den är lite svår att skriva i kvalitetsarbetet bara, men annars är det ju fantastiskt när man hör det utav elever som har gått här för längesen.”

Lärarna ser det sociala lärandet som något som sker både i nutid och för framtiden. De beskriver hur barnen som *framtida samhällsmedborgare* ibland ser tillbaka på sin fritidstid som positiv och hur arbetet med socialt lärande kan ha bidragit till att ge dem en grund för att föra sig i sociala sammanhang. De intervjuade lärarna lyfter fram hur socialt lärande är av vikt i ett nutida perspektiv, genom att beskriva hur det *underlättar för barnen att föra sig socialt* och lära sig av varandra även här och nu. Lärarna framställer hur socialt lärande är en tydligt framträdande del i fritidshemmets verksamhet, och att barnens lärande i deras verksamhet bland annat möjliggörs genom att de arbetar med socialt lärande på det vis som de gör.

5.4 Sammanfattning av resultat

Resultatet i denna studie har presenterats utifrån de tre grundläggande frågorna inom didaktisk teori. Lärarna som deltagit i studien har beskrivit olika sätt de kan se vad socialt lärande är i deras verksamhet och har på så vis svarat på vad. De har berättat om hur de med olika metoder arbetar med socialt lärande för att svara på hur, samt har de framställt varför de gör på de olika sätten som de gör och har därigenom svarat för varför. Socialt lärande är enligt de intervjuade lärarna ett verktyg att använda sig av i fritidshemmets verksamhet för att lära sig olika saker. Verktuget socialt lärande används enligt lärarna då sociala *relationer* står i fokus och det kan med hjälp av socialt lärande ske utveckling av förmågor som kopplas mot relationer och socialt samspel. *Lärandet* betonas av informanterna och specifikt det lärande som sker i grupp poängteras som socialt lärande.

Socialt lärande kan enligt informanterna arbetas med i verksamheten på olika vis, de beskriver bland annat hur *lärarens kompetens* att arbeta fritidspedagogiskt är en framgångsfaktor. De betonar hur *lärmiljöer*, samverkan och delaktighet har en bidragande faktor i arbetet med socialt lärande. Informanterna berättar att olika didaktiska val som till exempel väl genomtänkta *gruppkonstellationer* bidrar till arbetet, de betonar hur närheten av lärarna rent fysiskt i verksamheten påverkar samt hur deras engagemang har en positiv inverkan i arbetet.

Genom att arbeta med socialt lärande på detta sätt framställer lärarna i studien hur barnen individuellt kan få möjligheter att skapa större förutsättningar för relationer och *utveckla förmågor* som är positiva för sociala kontexter. De beskriver hur hela gruppen kan hjälpas av ett framgångsrikt socialt lärande, då detta arbete kan bidra till att gruppen ter sig mer harmonisk. Vidare beskriver informanterna hur socialt lärande är ett verktyg som går att använda i verksamheten för att *öka barnens lärande*.

6. Diskussion

Diskussionen i denna studie anses bli mer kärnfull genom att sättas i relation till tidigare forskning och didaktisk teori, snarare än bara det teoretiska perspektivet, vilket hade blivit fallet om en resultatdiskussion genomförts. Genom att prova resultatet i denna studie mot det som forskats innan angående liknande och samma ämne, kan materialet belysas ur ett bredare perspektiv. Det innebär att om det i tidigare forskning går att hitta stöd för att de didaktiska val som genom detta resultat bedöms främja socialt lärande i fritidshemmets verksamhet, så kan studien få ett värde i det framtida arbetet med socialt lärande i fritidshemmet. Det kan dessutom skapa en starkare trovärdighet, eftersom informanterna i denna studie enbart består av ett fåtal lärare i fritidshem så går det inte att måla upp ett generellt resultat. Därför är förhoppningen att denna studies tillförlitlighet stärks än mer genom diskussionen.

Den första delen av resultatet syftar till att fånga in vad informanterna anser att socialt lärande i fritidshemmet innebär. De beskriver hur socialt lärande går att se som både ett lärande som sker i grupp samt ett utvecklande av förmågor fördelaktiga i sociala sammanhang. I stora drag är det samma saker som till exempel Jonsson och Lillkvist (2019) skriver fram när de beskriver begreppet socialt lärande som en sammanslutning av lärandet som sker i grupp och lärandet av sociala förmågor. Resultatet visar hur socialt lärande i många anseende går att se som ett verktyg att använda sig av i verksamheten. Ett verktyg som bland annat med fördel kan användas då lärarna inte räcker till eller inte finns i direkt närhet till barnen. Genom att titta på de fyra tematiska delar som Jonsson (2018) lyfter som vägvinnande egenskaper att besitta i relationer, trygghet, empati, kommunikation och ansvar, går det att dra paralleller till hur barnen i relationer med varandra kan använda socialt lärande som ett verktyg vid lärares frånvaro. Relationer betonas gång på gång i resultatet av studien och det framställs hur barnens relationer med varandra är vägvinnande för socialt lärande. Genom att befinna sig i redan goda och välfungerande relationer vid socialt lärande kan lärandet enligt studien underlättas. Pálsdóttir (2014) är inne på samma sak då hon i sin forskning beskriver att socialt lärande fungerar bäst då gruppen består av

individer med fungerande relationer. Därför är de olika sätt att arbeta med socialt lärande som framkommer i studiens resultat goda delar att använda sig av för att möjliggöra relationsarbete på fritidshemmet. Därigenom går det att dra paralleller till hur lärares didaktiska val i förhållande till hur barnens grupper och lärmiljöer kan främja socialt lärande. Genom att läraren skapar lärmiljöer som fångar barnen samt möjliggör att barnens relationer används vid gruppindelningar, kan verktyget som är socialt lärande användas för att underlätta lärande även då läraren inte är i direkt anslutning till aktiviteten. Att arbeta med socialt lärande som ett verktyg enligt ovanstående beskrivning är något som rimmar väl med hur tidigare forskning beskriver fritidshemmets verksamhet, där bland annat Persson (2008) framställer hur fritidshemmet är en plats där relationer och lärande i förgrening med relationer ofta sätts i första rummet.

Resultatet i denna studie beskriver en bild av hur informanterna besvarar frågan om hur socialt lärande bedrivs i de olika verksamheterna. Bland annat ringas lärmiljöernas betydelse in av informanterna, men lärarnas skicklighet i att arbeta fritidshemspedagogiskt och att samverka med varandra är kanske den del som belyses allra mest. Resultatet i denna studie behandlar lärarens roll i fritidshemmets verksamhet och arbetet med socialt lärande, de intervjuade lärarna betonar bland annat att det krävs engagerade lärare för att arbeta framgångsrikt med socialt lärande i fritidshemmets verksamhet och resultatet lyfter vid flertalet gånger fram hur lärarens betydelse inte går att förringa i arbetet. Jonsson och Lillkvist (2019) är även de inne på att lärarnas skicklighet i att ge välriktad feedback och guida barnen går att se som en framgångsfaktor i arbetet med socialt lärande. Genom resultatet går det att se på barnens lärande på fritidshemmet som en viktig del av socialt lärande. Därigenom går det att dra paralleller till det som Bengtsson (1997) och Wickman et al. (2018) lyfter angående de didaktiska frågorna vad, hur och varför, då det grundas i att läraren svarar på de frågorna. Själva syftet med didaktik är enligt Wickman et al. (2018) att beskriva vilka val läraren gör, kan göra eller bör göra i sin undervisning och på så vis går det aldrig att bortse från lärarens vikt i undervisningssituationer.

Studiens resultat visar hur lärarna motiverar att de arbetar med socialt lärande på detta vis med ett samhällsperspektiv. De framställer hur barnen som genom sin undervisning i fritidshemmet ges större förutsättningar för att bli goda samhällsmedborgare i framtiden och det går att se på detta resultat som en spegling av vad som pågår i samhället idag. Om fritidshemmet framgångsrikt kan arbeta med socialt lärande så som denna studie beskrivit, bör de barn som tagit del av undervisningen få en ökad möjlighet att förskansa sig fördelaktiga förmågor kopplat till social kompetens och ökad förmåga i att skapa goda relationer. Än en gång poängteras de delar som Jonsson (2018) lyfter som goda kvaliteter i relationsarbetet. Att underlätta för barn att fördjupa sina empatiska, kommunikativa och ansvarsfulla förmågor samt ge dem den trygghet som krävs i detta arbete, kan fritidshemmet bidra till att skapa ett varmare och tryggare samhälle. Samhällsperspektivet som är rådande här och nu är en del som resultatet i studien pekar på. Barnen som går på fritidshemmet ska inte bara bli goda samhällsmedborgare i en avlägsen framtid utan de ska fungera i sina olika grupperingar i nutid. Barn befinner sig i många olika konstellationer på en daglig basis och för att deras mående som i rådande samhälle diskuteras flitigt inte ska bli än sämre, kan fungerande relationer vara en avgörande faktor.

6.1 Metoddiskussion

När en kvalitativ studie genomförs med gruppintervjuer som i denna studie, ges informanterna stor möjlighet att ta hjälp av varandra när de ska svara på frågorna. Intervjufrågorna vid semistrukturerade intervjuer med fritidshemsinnehåll kan lätt te sig svårbesvarade då semistrukturen ska vara öppen för ett utvecklat svar. Dessutom är fritidshemmet en verksamhet som vilar på grunder som inte alltid har självklara svar, det är då fördelaktigt för informanterna att kunna ta hjälp av varandra vid besvarandet. Det kan dock vara så att de smittar av sig på varandra, att en informant som från början var av annan uppfattning svarar likadant som sina kollegor då de kanske inte vill sticka ut hakan för mycket framför dem. Dessutom är det svårt att fastställa ett generellt resultat vid kvalitativa studier eftersom få informanter intervjuas. Därför blir frågeställningen viktig så att intervjusvaren ringar in det verksamhetsnära, hur gör de rent praktiskt i sin

verksamhet samtidigt som frågeställningen skulle kunna ställas på vilket fritidshem som helst i hela Sverige. För att skapa validitet i resultatet trots de få informanterna jämförs studien med tidigare forskning, validiteten i resultatet stärks än mer genom att välja urvalsgrupp med omsorg. Genom att välja utbildade lärare i fritidshem för intervjuerna har svaren kopplat mot didaktik i fritidshemmet en starkare grund än om de intervjuade inte var utbildade.

6.2 Slutsats

För att fånga in syftet och svara på forskningsfrågan är alla tre didaktiska frågorna av vikt. Dock har frågan hur en framträdande roll i frågeställningen kring vilka didaktiska val som lärare i fritidshem anser att de gör för att främja lärandet, men det går inte att svara på hur utan att veta vad och varför. På så sätt ger det konfirmation åt att alla tre didaktiska grundfrågor måste besvaras för att svara på forskningsfrågan. Resultatet i studien kan tala om vilka didaktiska val lärare i fritidshem anser att de gör för att främja socialt lärande på fritidshemmet. De intervjuade lärarna berättar som beskrivits i sammanfattningen av resultatet, hur gruppkonstellationer, lärmiljöer, samverkan, lärarens skicklighet och barnens delaktighet tar plats i de didaktiska val som görs för att främja det sociala lärandet. I diskussionen bekräftas sedan resultatet av den forskning som tidigare gått igenom.

Avslutningsvis kräver fritidshemmet fortfarande mer forskning som bör vara riktad mot didaktik. Även forskning som riktas mot lärares faktiska undervisning av det som de arbetar med och lägger stort värde vid krävs i fritidshemmet. Socialt lärande är och förblir en viktig del av fritidshemmets verksamhet, om lärare i fritidshem ges större möjlighet att arbeta med socialt lärande på ett riktat och väl genomtänkt sätt blir lärandet i fritidshemmet större för alla de barn som vistas där.

7. Referenslista

- Ahrne, G., Svensson, P. (2015) Del I. Kvalitativa metoder och samhällsvetenskap - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G., Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (Andra upplagan, s. 8-16). Stockholm: Liber
- Bengtsson, J (1997). Didaktiska dimensioner - Möjligheter och gränser för en integrerad didaktik. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 2(4), 241-261.
- Boström, L. Orwehag, M. Elvstrand, H. (2022). På spaning efter fritidshemmets didaktik. *Acta didactica Norden*, 16(1), 1-27. DOI: [10.5617/adno.8834](https://doi.org/10.5617/adno.8834)
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- Dahl, M. (2011). *Barns sociala liv på fritidshemmet - En studie om praktikgemenskaper och alliansbildning i egenstyrda aktiviteter*. [Licentiatavhandling, Göteborgs universitet].
- Dahl, M. (2014). *Fritidspedagogers handlingsrepertoar - Pedagogiskt arbete med barns olika relationer*. [Doktorsavhandling, Växjö Linneuniversitet].
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U., Ahrne, G. (2015) Del II. Att få kunskap om samhället genom att fråga folk - Intervjuer. I Ahrne, G., Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (Andra upplagan, s. 34-54). Stockholm: Liber
- Jonsson, K. (2018). *Socialt lärande - arbetet i fritidshemmet*. [Licentiatavhandling, Mälardalens högskola].
- Jonsson, K. (2021). *Socialt lärande i fritidshemmet - En intervjustudie med fritidshemspersonal och fritidshemsrektor*. [Doktorsavhandling, Mälardalen högskola].

Jonsson, K., Lillkvist, A. (2019). Promoting social learning in the Swedish leisure time centre, *Education inquiry*, 0(3), 243-257. DOI:

[10.1080/20004508.2019.1571358](https://doi.org/10.1080/20004508.2019.1571358)

Lager, K. (2018). Att undervisa i fritidshem: omsorg, lärande och utveckling i en helhet. *Educare*, (2), 51–68. DOI: <https://doi.org/10.24834/educare.2018.2.3>

Lago, L. Elvstrand, H. (2019). Jag har oftast ingen att leka med - Social exkludering i fritidshem. *Nordic Studies in Education*, 39(2), 104–120. DOI:

[10.18261/issn.1891-5949-2019-02-03](https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2019-02-03)

Johansson, I, Ljusberg, A. (2004) Barn i fritidshem. *Individ, omvärld och lärande/forskning*, (21).

Pálsdóttir, K. (2014). The professional identity of recreation personnel. *Forskning om barn og barndom i Norden*, 32(3). DOI:[10.5324/barn.v33i3.3502](https://doi.org/10.5324/barn.v33i3.3502)

Persson, S. (2008). *Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidshem*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. (VR 1708). Vetenskapsrådet.

Wickman, P. (2018). Didaktik och didaktiska modeller för undervisning i naturvetenskapliga ämnen. *NorDiNa*, 14(3), 29–249. DOI: [10.5617/nordina.6148](https://doi.org/10.5617/nordina.6148)

8. Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev

Till lärare i fritidshem på skolan:

Förfrågan om deltagande i studie om hur didaktiska val kan främja det sociala lärandet.

Hej!

Vi är två studenter som läser sista terminen på utbildningen ”Grundlärare med inriktning mot fritidshem” på Högskolan Kristianstad. I vårt examenarbete intresserar vi oss för hur lärare i fritidshem arbetar med socialt lärande i sina didaktiska val. Syftet med studien är att undersöka hur didaktiska val i fritidsverksamheten kan främja det sociala lärandet.

Vi önskar träffa tre lärare i fritidshem på er skola som arbetar i fritidsverksamheten för en fokusgruppintervju kring det valda ämnet. Totalt kommer nio lärare i fritidshem intervjuas på tre olika skolor. Vi uppskattar att intervjun tar cirka 60 minuter, intervjun kommer spelas in och sedan transkriberas. Vi kommer ta hänsyn till Vetenskapsrådet forskningsetiska principer, vilket innebär att deltagandet är frivilligt och att du har rätt att avbryta intervjun när som helst och därmed ditt deltagande. Deltagandet kommer att behandlas konfidentiellt genom att personuppgifter och annat som kan koppla resultat till din person och skola kommer att avidentifieras. Resultatet kommer endast användas i forskningsändamål för denna studie.

Vi önskar genomföra intervjuerna i vecka 40 eller efter överenskommelse.

Om ni har några funderingar eller frågor är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare för mer information.

Hoppas vi ses!

Med Vänliga Hälsningar

Hampus Gnatt

hampus.gnatt0001@stud.hkr.se

Terese Berntsson

terese.berntsson0016@stud.hkr.se

Handledare:

Lina Hellberg

lina.hellberg@hkr.se

Bilaga 2 Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i studien:

hur didaktiska val kan främja det sociala lärandet.

Författare: Hampus Gnatt & Terese Berntsson

Jag bekräftar härmed att jag har tagit del av skriftlig och muntlig information om studien och accepterar att delta. Jag har fått möjlighet att ställa frågor om studien samt är medveten om att studien spelas in. Jag har fått information om att de uppgifter som samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga. Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Vi följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer i studien.

Jag samtycker att delta i studien.

Ort och datum _____

Förnamn och efternamn _____

Namnteckning

Bilaga 3 Intervjuguide

1. Vad betyder socialt lärande i fritidshem för er?
2. Hur skulle ni beskriva ert arbete med barnens sociala lärande?
 - Vad är det som gör att ni gör på det viset?
3. Vilka framgångsfaktorer har ni upptäckt i det arbetet?
4. Vilka utmaningar har ni stött på?
5. Anpassar ni vid det informella lärandet för att främja socialt lärande?
 - Om ja, hur?
 - Om nej, varför?
6. Anpassar ni vid det formella lärandet för att främja socialt lärande?
 - Om ja, hur?
 - Om nej, varför?
7. Hur utvärderar ni detta arbete?
 - Hur kan ni se vad ert arbete har gett för effekt?